

УДК 378.147:81'243

Руденко Г. О., Причина Ю. В.

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНІ ЗАВДАННЯ ЯК МЕТОД НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У НЕМОВНИХ ЗВО

У статті розглянуто актуальну проблему професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у немовних закладах вищої освіти. Авторі визначають основні переваги професійно-орієнтованих завдань, а також розглядають особливості застосування ділових ігор, дискусій, кейсів на заняттях з іноземної мови для розвитку мовленнєвих компетенцій у студентів економічних спеціальностей немовних ЗВО. Обґрунтована необхідність створення нових навчальних програм і додаткових навчальних посібників з орієнтацією на співдружність викладачів і студентів. Висвітлено особливості застосування професійно-орієнтованого підходу у навчанні іноземних мов у немовних ЗВО, ефективної мовної підготовки та формування професійної мовної компетентності студентів. Також у статті наводяться приклади професійно-орієнтованих завдань, що можуть застосовуватися викладачами іноземної мови під час занять зі студентами економічних спеціальностей.

Ключові слова: професійно-орієнтоване навчання, професійно-орієнтовані завдання, іноземна мова, студенти економічних спеціальностей, професійна діяльність, ділова гра, диспути, дискусія.

Перед сучасною вищою школою постає актуальне завдання озброєння майбутніх фахівців не лише знаннями, але й потрібними для успішної та ефективної професійної діяльності компетенціями. Для студентів немовних вишів серед необхідних компетенцій виділяють мовні компетенції, вільне володіння іноземною мовою. Останнє стає все більш необхідним у зв'язку з інтеграцією України в європейську спільноту.

З метою кращого оволодіння студентами знаннями та навичками спілкування на іноземній мові викладачі немовних закладів вищої освіти (далі – ЗВО) постають перед проблемою пошуку нових, ефективних методів роботи. Останнім часом все більш поширеними стають інтерактивні методи навчання, застосування професійно-орієнтованих завдань. Саме професійно-орієнтовані завдання мотивують студентів до кращого оволодіння іноземною мовою, оскільки наочно показують необхідність володіння іноземною мовою для успішного вирішення професійних завдань, просування кар'єрними сходами.

Проблему професійно-орієнтованого навчання розглядали О. Ю. Іванова, С. С. Коломієць, П. І. Образцов, І. Ф. Прокопенко, Н. А. Сура, В. Л. Теляшенко, І. С. Якиманська та інші вчені.

Більшість авторів під професійно-орієнтованим навчанням іноземної мови розуміють навчання, яке в центрі уваги ставить потреби студентів у вивченні іноземної мови з орієнтацією на особливості майбутньої професії, спеціальності [2, с. 15; 3, с. 272–274; 4, с. 8].

Принцип професійної спрямованості навчального матеріалу під час навчання іноземної мови у немовних ЗВО обґрунтували П. І. Образцов, О. Ю. Іванова та інші науковці. Авторі наголошували на тому, що вивчення іноземної мови повинне бути, перш за все, засобом підвищення рівня знань у межах обраної спеціальності [4, с. 7]. Урахування специфіки спеціальностей під час проведення занять з іноземної мови у немовних ЗВО, на їхню думку, повинно відбуватися за такими напрямками:

- робота над спеціальними текстами;
- вивчення спеціальних тем для розвитку усного мовлення;
- вивчення словника-мінімуму до відповідної спеціальності;
- створення викладачами посібників для активізації граматичного та лексичного матеріалу [4, с. 15; 5, електронний ресурс].

Тобто матеріал для занять з іноземної мови у немовних ЗВО потрібно добирати, спираючись на майбутню професію студентів, що позитивно вплине на їхню мотивацію до навчання.

Під час застосування професійно-орієнтованого мовного матеріалу, на думку Н. Д. Гальскової, встановлюється двосторонній зв'язок між прагненням студента здобути спеціальні, професійні знання та успішністю оволодіння іноземною мовою [2, с. 16; 5, електронний ресурс].

Н. Д. Гальскова зазначає, що у зміст навчання іноземної мови треба зараховувати таке:

- сфери комунікативної діяльності, теми і ситуації, мовні дії та мовленнєвий матеріал, що враховують професійну спрямованість студентів;
- мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний), правила його оформлення та навички оперування;
- комплекс спеціальних (мовних) умінь, що характеризують рівень практичного оволодіння іноземною мовою як засобом узагальнення, зокрема в інтеркультурних ситуаціях;
- систему знань національно-культурних особливостей і реалій країни досліджуваної мови [2, с. 17; 1, с. 313; 5, електронний ресурс].

На думку О. Л. Канюк, професійно-орієнтоване навчання іноземної мови в немовних вишах повинно бути орієнтоване на останні досягнення в тій чи іншій сфері людської діяльності, своєчасно відображати наукові досягнення у сферах, що безпосередньо зачіпають професійні інтереси студентів, надавати їм можливість для професійного зростання [3, с. 273].

Автори виділяють такі структурні елементи змістового компонента моделі професійно-орієнтованого навчання іноземної мови:

1. Комунікативні вміння за видами мовленнєвої діяльності (мовлення, аудіювання, читання, письма) на основі загальної та професійної лексики.

2. Мовні знання та навички, які містять знання фонетичних явищ, граматичних форм, правил словотворення, лексичних одиниць, термінології, характерної для певної професії.

3. Навчальні вміння, раціональні прийоми розумової праці [3, с. 273; 1, с. 313].

Складники змісту професійно-орієнтованого навчання іноземної мови розглядала також Н. А. Сура. На думку автора, це мають бути такі:

– сфери комунікативної діяльності, теми, ситуації та мовний матеріал, що враховують професійну спрямованість навчання студентів;

– мовний матеріал (фонетичний, лексичний, граматичний, орфографічний), правила його застосування та навички його використання;

– комплекс спеціальних (мовленнєвих) умінь, які показують рівень практичного володіння іноземною мовою як засобом спілкування, зокрема, в міжкультурних ситуаціях;

– система знань національно-культурних особливостей і реалій країни, мову якої вивчають [7, с. 205–207; 1, с. 313; 5, електронний ресурс].

Отже, перевагою професійно-орієнтованого навчання іноземної мови у немовних ЗВО є те, що студенти не просто оволодівають іноземною мовою, але й ознайомлюються із професійною лексикою та термінологією, набувають навичок спілкування з іноземними фахівцями певної галузі. Наприклад, студенти-економісти мають змогу знайомитися із автентичними текстами з економіки та дискутувати з приводу сучасного економічного розвитку зарубіжних країн, порівнювати особливості розвитку економічної галузі різних країн, спираючись на першоджерела.

Мета статті. У статті ми розглянемо основні професійно-орієнтовані завдання, що використовуються викладачами кафедри іноземних мов Одеського національного економічного університету під час роботи із студентами економічних спеціальностей.

Аналіз педагогічної літератури показав, що до професійно-орієнтованих технологій зараховують ділові та рольові ігри, які імітують майбутню професійну діяльність, формують у студентів певні, необхідні для майбутньої професії, компетентності, зокрема комунікативні [2, с. 19; 4, с. 8 та інші]. Також до професійно-орієнтованих технологій, що позитивно впливають на комунікативні компетентності студентів, зараховують такі: диспут, дискусію, “мозковий штурм”, кейс-стаді та інші.

Розглянемо більш детально приклади використання цих професійно-орієнтованих технологій на заняттях з іноземної мови у студентів-економістів.

Як свідчить аналіз відповідної педагогічної літератури [4, с. 10; 6, с. 54–57 та інші], найпоширенішими та найуживанішими в системі вищої освіти є ділові ігри та кейси. Особливість методу професійних ділових ігор полягає в імпровізованому розігруванні учасниками різних ролей у заданій проблемній ситуації, імітації ситуацій професійної діяльності. Тобто професійні ділові ігри передусім спрямовані на формування професійно необхідних, практичних умінь і навичок.

Основною метою ділової гри, на думку Л. М. Цибух, є закріплення знань, формування практичних умінь і навичок. Вони розвивають логіку студентів, уміння планувати майбутню професійну діяльність, формулювати власні пропозиції і водночас прислухатися до думки інших, ефективно спілкуватись, приймати нестандартні рішення та інше. Ділова гра дає змогу активізувати увагу, уяву, творчі здібності, зацікавити студентів у вивченні матеріалу [8, с. 218].

Як свідчать результати нашої професійної діяльності, застосування ділових ігор на заняттях з іноземної мови для студентів-економістів сприяє не лише розвитку мовленнєвих компетенцій, але й розвитку професійних компетенцій. Наприклад, гра “Job interview”, що була проведена нами, не лише допомогла студентам-економістам засвоїти нові слова та фрази, доцільно вживати їх у діалозі з уявними кандидатами на посаду, але й ознайомила їх із роботою менеджерів із набору персоналу, навчила їх вести уявну співбесіду між роботодавцем і майбутнім працівником.

Також нами проводились такі ділові ігри, як “Arriving at the hotel. Registration procedures” і “Setting up your own business. SWOTanalysis”.

Теми ділових ігор обиралися нами з урахуванням наявних знань і умінь студентів, їхньої обізнаності з майбутньою професійною діяльністю. Розподіл ролей також відбувався з урахуванням знань конкретних студентів, їхніх комунікативних навичок та індивідуальних особливостей.

Обговорення, яке проводилось нами після проведення цих та інших ділових професійних ігор, засвідчило, що студенти із задоволенням брали участь у них, були більш активними, краще запам’ятовували нові слова та словосполучення, професійні терміни. Вони також більш усвідомлено підходили до виконання домашнього та самостійного завдання з іноземної мови, що свідчить не лише про розвиток мовленнєвих компетенцій, але й про поліпшення навчальної мотивації у студентів-економістів.

Метод “Case-study” – це метод комплексного вивчення певного реального явища або випадку. Оскільки студентами розглядається реальна ситуація, що дійсно відбулася і має певні наслідки, це завжди викликає у

них цікавість, бажання більш детально дізнатися про те, що відбулося, порівняти, наскільки запропоноване ними рішення заданої ситуації співпадає із реальним, тим, що було прийняте насправді. Цей метод, як свідчать наші бесіди із студентами, змушує їх більш детально та прискіпливо розглядати економічні завдання та проблеми сьогодення.

Як свідчить досвід педагогів-практиків, можна також використовувати відеоматеріали з певною ситуацією, яку потім студенти повинні проробити та підготувати певні рекомендації щодо її вирішення. При цьому студентам пропонується спочатку лише відеозапис проблеми, а відеозаписи вирішення – тільки після того, як вони запропонують свої варіанти [8, с. 218].

Під час підбору та підготовки конкретної економічної ситуації для розгляду студентами-економістами ми дотримувалися загальноприйнятої структури:

- вступ;
- опис попередніх подій;
- проблема;
- варіанти вирішення проблеми та їх обговорення.

З метою відпрацювання комунікативних умінь група розбивалася на невеличкі підгрупи, кожна з яких після детального обговорення пропонувала власні шляхи вирішення запропонованої ситуації. Обговорення запропонованих ситуацій відбувалося лише іноземною мовою. Усе це сприяло розвитку мовленнєвих компетенцій, умінню зв'язно говорити, аналізувати ситуацію, виділяючи в ній основне та другорядне, прогнозувати розвиток подальших подій, що обов'язково стане у нагоді в майбутній професійній діяльності.

На заняттях з іноземної мови ми пропонували студентам-економістам "кейси" за такими темами: "Choosing the best candidate", "Organising a conference", "Choosing the most suitable location for a new factory".

Застосування диспутів і дискусій на заняттях з іноземної мови також позитивно впливають на розвиток мовленнєвих компетенцій та сформованість комунікативних умінь і навичок, участь студентів формулювати та обґрунтовувати власну думку, аргументовано відстоювати свою позицію.

Перед проведенням диспутів і дискусій ми акцентували увагу студентів на нормах етикету та правилах ведення дискусій, слідкували за емоційною атмосферою в групі, вербальною і невербальною взаємодією та поведінкою студентів. Під час розподілу групи на "за" та "проти" обов'язково враховувалося бажання студентів, їхня свідомо позиція з питання, що пропонувалося для обговорення.

Із студентами-економістами ми проводили дискусії за темами "Advertising" та "Leadership" з таких питань: Do you think that the following advertising practices are acceptable or offensive and unethical: using "shock tactics" in advertisements; using children in advertisements; promoting alcohol on TV; exploiting people's fears and worries?; Do you agree that people remember advertisements, not products and advertising has a bad influence on children?; What makes a great leader?; Do you think great leaders are born or made?; What is the difference between a manager and a leader?

Як свідчить наш досвід викладацької діяльності, попередня підготовка до дискусій та участь у них розвиває у студентів такі комунікативні компетенції (за О. П. Прокоповою), як:

- здатність планувати, готувати майбутнє висловлювання, виступати з повідомленням;
- здатність адекватно сприймати, розуміти, оцінювати та відтворювати почуте;
- навички красномовства;
- здатність до мовленнєвої творчості;
- здатність до контролю та самоконтролю результатів мовленнєвої діяльності [6, с. 55].

Крім того, участь у дискусіях іноземною мовою дає змогу студентам-економістам триматися більш впевнено та невимушено, знімає страх перед публічним діалогом, вчить умінню почути та зрозуміти опонента, об'єктивно оцінити його аргументовану позицію, розвиває уміння вести безконфліктний і конструктивний діалог іноземною мовою, сприяє формуванню позитивної навчальної мотивації.

Висновки. Отже, ми можемо зробити такі висновки: будь-які професійно-орієнтовані завдання, для того щоб привернути увагу та заохотити студентів для вивчення іноземної мови, повинні бути актуальними та відображати останні досягнення професійної діяльності, базуватися на нових науково-педагогічних надбаннях, відтворювати реальну ситуацію, щоб їх можна було застосувати надалі на практиці у професійній сфері. Окрім того, оскільки основною метою викладача з іноземної мови у немовних ЗВО є розвиток мовної компетенції у межах обраної студентами спеціальності, то під час підбору матеріалу для занять з іноземної мови необхідно, перш за все, зупинитися на тих вправах і завданнях, що мають певне професійне спрямування, навчають студентів характерних для цієї професії висловлювань, стилю комунікації та іншого. Водночас обраний матеріал повинен бути доступним і зрозумілим для студентів.

Використана література:

1. Брухаль Я. Б. Методологічні та дидактичні особливості викладання іноземної мови за професійним спрямуванням / Я. Б. Брухаль // Молодий вчений: зб. наук. пр. – 2017. – Вип. № 9 (49). – С. 311–315.
2. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранному языку: пособие [для учителя] / Н. Д. Гальскова. – Москва: АРКТИ-Глосса, 2000. – С. 165.
3. Канюк О. Л. Особливості викладання професійно-орієнтованої іноземної мови / О. Л. Канюк // Актуальні питання гуманітарних наук. – Вип. 14. – 2015. – С. 272–274.

4. Образцов П. И., Иванова О. Ю. Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах вузов / П. И. Образцов, О. Ю. Иванова. – Орел: ОГУ, 2005. – С. 114.
5. Панченко О. І., Шепель Ю. О. Професійна іншомовна комунікативна та дискурсивна компетенція. Сутність та структура / О. І. Панченко, Ю. О. Шепель // Лінгвістика. Лінгвокультурологія (електронний ресурс): зб. наук. пр. – Дніпропетровськ, 2016.
6. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця / О. П. Прокопова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія: "Педагогічна". – 2010. – Вип. 16. – С. 54–57.
7. Сура Н. А. Методичне забезпечення та організація навчання курсу професійно-орієнтованого спілкування іноземною (англійською) мовою у ВНЗ / Н. А. Сура // Вісник ЛДПУ ім. Т. Г. Шевченка. – 2003. – № 7 (63). – С. 205–207.
8. Цибух Л. М. Інтерактивні методи як засіб розвитку пізнавальної активності та професійного мислення студентів-психологів / Л. М. Цибух // Наука і освіта. – Одеса, 2008. – № 3. – С. 217–220.

References:

1. Brukhal Ya. B. Metodolohichni ta dydaktychni osoblyvosti vykladannya inozemnoyi movy za profesiynym spryamuvanniam / Ya. B. Brukhal // Molodyy vchenyy: zb. nauk. pr. – 2017. – Vyp. № 9 (49). – S. 311–315.
2. Gal'skovoy N. D. Sovremennaya metodika obucheniya inostrannomu yazyku: posobiye [dlya uchitelya] / N. D. Gal'skova. – Moscow: ARKTI-Glossa, 2000. – S. 165.
3. Kanyuk O. L. Osoblyvosti vykladannya profesiyno-oriyentovanoi inozemnoyi movy / O. L. Kanyuk // Aktualni pytannya humanitarnykh nauk. – Vyp. 14. – 2015. – S. 272–274.
4. Obratstov P. I., Ivanova O. Yu. Professional'no-oriyentirovannoye obucheniye inostrannomu yazyku na neyazykovykh fakul'tetakh vuzov / P. I. Obratstov, O. Yu. Ivanova. – Orel: OGU, 2005. – S. 114.
5. Panchenko O.I., Shepel Yu. O. Profesiyna inshomovna komunikatyvna ta dyskursyvna kompetentsiya. Sutnist ta struktura / O. I. Panchenko, Yu. O. Shepel // Linhvistyka. Linhvokulturolohiya (elektronnyy resurs): zb. nauk. pr. – Dnipropetrovsk, 2016.
6. Prokopova O. P. Movlennyevo-komunikatyvna kompetentnist yak odna iz skladovykh profesiynoho stanovlennya fakhivtsya / O. P. Prokopova // Zbirnyk naukovykh prats Kamyanets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohiyenka. Seriya: "Pedahohichna". – 2010. – Vyp. 16. – S. 54–57.
7. Sura N. A. Metodichne zabezpechennya ta orhanizatsiya navchannya kursu profesiyno-oriyentovanoho spilkuvannya inozemnoyu (anhliyskoyu) movoyu VNZ / N. A. Sura // Visnyk LDPU im. T. H. Shevchenka. – 2003. – № 7 (63). – S. 205–207.
8. Tsybukh L. M. Interaktyvni metody yak zasib rozvytku piznavalnoyi aktyvnosti ta profesiynoho myslennya studentiv-psykholohiv / L. M. Tsybukh // Nauka i osvita. – Odessa, 2008. – № 3. – S. 217–220.

Руденко А. А., Причина Ю. В. Профессионально-ориентированные задания как метод обучения иностранному языку в неязыковых УВО

В статье рассматривается актуальная проблема профессионально-ориентированного обучения иностранному языку в неязыковых высших учебных заведениях. Авторы определяют основные преимущества профессионально-ориентированных заданий, а также рассматривают особенности применения деловых игр, дискуссий, кейсов на занятиях по иностранному языку для развития речевых компетенций у студентов экономических специальностей неязыковых УВО. Обоснована необходимость создания новых учебных программ и дополнительных учебных пособий с ориентацией на сотрудничество преподавателей и студентов. Освещены особенности применения профессионально-ориентированного подхода в обучении иностранному языку в неязыковом ВУЗе, эффективной языковой подготовки и формирования профессиональной языковой компетентности студентов. Также в статье приводятся примеры профессионально-ориентированных заданий, которые могут применяться преподавателями иностранного языка во время занятий со студентами экономических специальностей.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное обучение, профессионально-ориентированные задания, иностранный язык, студенты экономических специальностей, профессиональная деятельность, деловая игра, диспуты, дискуссия.

Rudenko A. A., Prychyna Yu. V. Professionally-oriented tasks as a method of studying foreign language in long-term protection

The article considers the actual problem of professionally-oriented learning of a foreign language in non-language higher educational institutions. The authors determine the main advantages of professionally-oriented tasks, as well as consider the peculiarities of the use of business games, discussions, cases at foreign language lessons for the development of language competencies for students of economic specialties in non-language higher educational institutions. It is substantiated the necessity of creating new educational programs and additional teaching aids with the focus on the cooperation of teachers and students. The authors highlighted the usage peculiarities of a professionally-oriented approach in teaching foreign languages in non-language higher educational institutions, effective language training and formation of professional language competence of students. Also there are examples of professionally-oriented tasks in the article that can be used by foreign language teachers at the lessons with students of economic specialties in the article.

Key words: professionally-oriented learning, professionally-oriented tasks, foreign language, students of economic specialties, professional activity, business game, disputes, discussion.